

**Az Erdélyi magyarság a XX. században
kisebbségtörténeti konferencia**

Székelyudvarhely, 2024. június 21–22.

június 21. péntek

12.45. Megnyitó

Kulturális intézményesség

13.00 Nagy Botond: *Az alfabetizáció költségei. Községi elemi iskolák fenntartása a dualizmus kori Háromszéken*

13.25 Székely Miklós: *Miért az iparnak építettek palotákat? Állami múzeumok Erdélyben a dualizmus idején*

13.50 Orbán János: *Múzeumlétesítési szándékok Marosvásárhelyen Bernády György idején*

14.15 Boér Hunor: *Malonyai-ügy – A Székely Nemzeti Múzeum és a kánon szövete*

14.40 Sárándi Tamás: *A kommunista narratíva elbeszélhetősége. Példák a marosvásárhelyi Múzeumból*

15.05 **Vita**

15.25 **kávészünet**

Erdély 1944-ben

15.35 Nagy József: *A Sztójay-kormány székelyföldi politikája 1944-ben*

16.00 Antal Róbert: *Az Erdélyi Párt és a baloldaliak 1944-es tárgyalásai Észak-Erdély sorsáról*

16.25 Magyarosi Sándor: *Professzionizálódás és motiváció – a 27. Székely Könnyűhadosztály katonái a keleti hadszíntéren*

16.50 Berekméri Árpád-Róbert: *Huszár Endre tábori főesperes erdélyi tevékenysége*

17.15 Szász Róbert: *A vészkorszak bűneiért való felelősségre vonás Észak-Erdélyben*

17.40 **vita**

18.00 **Kiállítás megnyitó**, Haáz Rezső Múzeum

19.30. elmaradt reagálások – **vacsora**, Gondúzó étterem

20.30 filmvetítés és beszélgetés: *Ahogy az óra jár* (rendező: Fecső Zoltán) – a Székelyföldi Stúdió Egyesület filmje az udvarhelyi zsidóságról

június 22. szombat

A működtetők informális világa

9.15 Bokor Zsuzsa: *Mintajárások - a két világháború közötti erdélyi magyar népegészségügy laboratóriumai*

9.45 Pál János: *A kisebbségi lét ajándékai? Magyar kisebbségi kilátások a Székelyudvarhelyi Unitárius Egyházkör elemi oktatásügyének tükrében*

10.10 Bárdi Nándor: *Jakabffy Elemér családtörténete és visszaemlékezései*

10.35 Murádin János Kristóf: *Az 1944-es magyar tragédia félárnyékban rekedt fejezete: erdélyi magyar civilek szovjet fogságba hurcolása*

11.00 vita, kávészünet

11.20 Főcze János: *Két malomkő között. A Szépvízi járás elöljárói és a beszolgáltatás (1944–1946).*

11.55 Kiss Ágnes: *A „magyar érdek” és az érdekképviselő informális rendje Ceaușescu Romániájában*

12.20 Gagy József: *Vasmunkás a kollektívben. Mezei János életútja*

12.45 **vita**

13.00 **ebéd**

Udvarhely mindig más...

14.20 Kápolnási Zsolt: *Udvarhely vármegye az 1916-os menekülés forgatagában*

14.45 Gidó Csaba: *A román közigazgatás berendezkedése Udvarhely megyében 1919-ben*

15.10 Oláh Sándor: *Vagyonvesztés Udvarhelyen az ötvenes évek végén: Kulákosítás, ingatlanok államosítása*

15.35 Jánosi Csongor: *Román titkosszolgálati intézkedések Hargita megyében 1968 és 1979 között. A 121. kódszámú „magyar nacionalisták” ügkör Székelyudvarhely kontextusában*

16.00 Demeter Csanád: *Könnyűzenei fesztiválok Székelyudvarhelyen az 1970–80-as években*

16.25 Vita, kávészünet

17.00 Könyvbemutató – beszélgetés

Főcze János: *A MADOSZ. Baloldali magyar történet a Román Királyságban (1934–1944)*. Kolozsvár: Kriterion, 2020. 336 p.

Sárándi Tamás: *Függőben. Az észak erdélyi nemzetiségi kérdés 1940–1944*. Kolozsvár: Kriterion, 2024.

Antal Róbert: *A nemzetét szerető szocialista. Jordáky Lajos (1913–1974)*. Kolozsvár: Kriterion, 2024. 376 p.

Murádin János: *Felejtésre ítelve. Erdélyi magyar civilek szovjet fogságban 1944–1953*. Budapest: Ludovika Kiadó, 2023. 224 p.

Oláh Sándor: *Felügyelet és alávetettség. Intézmények, eszközök, emberek a kommunista uralomgyakorlásban*. Csíkszereda: Pro-Print, 2023. 440. p.

Gagy József: *Villanyos és közössége. Villamosítás, modernizáció: történet a Nyárádmentén (1945–1989)*. Kolozsvár: Kriterion, 2023. 252 p.

A konferencia szervezői és támogatói:

Haáz Rezső Múzeum, Székelyudvarhely
Hargita Megyei Kulturális Központ, Csíkszereda
Székelyudvarhelyi Református Egyházmegye, Csíkszereda
MTA Kolozsvári Akadémiai Bizottság, Kolozsvár
Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár
HUN-REN TK Kisebbségkutató Intézet, Budapest

Helyszín:

*Székelyudvarhelyi Református Egyházmegye
konferencia terme, Székelyudvarhely, Márton Áron tér 6.*

A konferencia előadásainak előzetes összefoglalói

Antal Róbert (Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltára, Budapest)

Az Erdélyi Párt és a baloldaliak 1944-es tárgyalásai Észak-Erdély sorsáról

A Magyarország akkori határaihoz egyre közeledő szovjet csapatok óhatatlan észak-erdélyi bevonulása előtt a magyar kormányt támogató Erdélyi Párti képviselők egy része és az összefogóan „erdélyi baloldaliaknak” nevezett eléggé változatos társaság között 1944 nyarán-kora őszen az észak-erdélyi területek sorsát – az EP képviselők a szuverenitás, míg a baloldaliak inkább a háborús pusztítás megelőzését, a szovjetek beengedését – illetően folytattak egyeztetéseket. Az előadás ezt a tevékenységet mutatja be.

Bárdi Nándor (HUN-REN, TK Kisebbségkutató Intézet, Budapest)

Jakabffy Elemér családtörténetei és visszaemlékezései

Jakabffy Elemér (1881-1963) jórészt a hátszegi kitelepítés éveiben, több ezer oldalon, több változatban írta meg a szamosújvári eredetű, a Bánság közéletében jelentős szerepet játszó Jakabffy család 1702-1957 közti történetét saját közéleti visszaemlékezéseivel együtt. Ennek része az kitelepítés időszakára vonatkozó napló és a családi, baráti levelezés más kitelepített, családokkal. Az előadás ezek alapján azt vizsgálja meg, hogy mi a tartalma a szerző önmagáról kialakított konzervatív nemzeti liberális képnak és ez a szerep miként kerül más-más kontextusba munkapárti képviselőként, kisebbségi politikusként, népközösségi vezetőként, kitelepített osztályidegenként.

Berekméri Árpád-Róbert (Erdélyi Református Egyházkerület Levéltára, Marosvásárhely)

Huszár Endre tábori főesperes erdélyi tevékenysége

Huszár Endrét 1940-ben helyezték át a kolozsvári IX. hadtestparancsnoksághoz. A tábori lelkészek kiképzésének irányítása mellett 1944-ig számos alkalmi és ünnepi szolgálatot végzett. Az első világháborúból rokkantként visszatérő lelkipásztor korábban a somosdi egyházközség lelkésze is volt. Az Erdélyt elhagyni kényszerült Huszár Endre prédikációinak alap gondolata nem véletlenül illeszkedett a revízió, majd a háború szükségességét megmagyarázó retorika kereteibe.

Boér Hunor (Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy)

Malonyai-ügy – A Székely Nemzeti Múzeum és a kánon szövege

„A Malonyai”, vagyis a Magyar nép művészete látványos, reprezentatív öt kötetéből a második, 1909-ben megjelent tárgyalja Székelyföldet is. 1932-ben a Székely Nemzeti Múzeum azzal a kéréssel próbálja megkeresni a kiadó Franklin Rt.-ot, hogy engedné át legalább a múzeum gyűjteményéből és költségén készült, a múzeum által válogatott és összeállított illusztrációs anyag kliséit. Mintegy negyven tábláról és mintegy negyven további képről van szó, melyekről a pontosan feltüntetett szakszerű adatolást a kötetben ráadásul lehangyázták.

Bokor Zsuzsa (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár)

Mintajárások - a két világháború közötti erdélyi magyar népegészségügy laboratóriumai

Az előadásomban azt mutatom be, hogy az erdélyi orvosok által létrehozott ún. mintajárások": az 1935-ben indított torockói anya- és csecsemővédő program, majd az 1937-ben alapított csíksomlyói Salvator Egészségház milyen kisebbségi népegészség-védelmi programok keretében szolgáltak, milyen munkamódszereket használtak, és hogyan kapcsolódtak a két világháború közötti magyarság regenerációs törekvéseihez.

Demeter Csanád (Általános Iskola, Lövete)

Könyvüzeni fesztiválok Székelyudvarhelyen az 1970–80-as években

1968-ban sor került Romániában az ország közigazgatási átszervezésére, így elkezdődhetett az új területi egységek kulturális és művelődési életének a megszervezése. A hetvenes években, az ideiglenes enyhülési politikát kihasználva Székelyudvarhelyen számos rendezvényre került sor (Siculus fesztivál, Zenés karaván, rockkoncert stb.), amely fellépési lehetőséget teremtett a romániai magyar együttesek számára.

Főcze János (Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltára, Budapest)

Két malomkő között. A Szépvízi járás elöljárói és a beszolgáltatás (1944–1946).

1944 szeptemberét követően az akkori Szépvízi járásban és községeiben is új adminisztráció állt fel. Az elöljárókra hárult a feladat, hogy az újjáépítést helyi szinten irányítsák és a helyiek és a központi hatóságok között közvetítsenek. A szovjet és román hadseregek ellátása, illetve a szovjet–román fegyverszüneti egyezmény miatti beszolgáltatások azonban egyre lehetetlenebb helyzetbe hozták őket. A központi hatóságok fokozódó nyomása és a lakosság egyre növekvő elégedetlensége között őrlődő elöljárók újabb kihívással szembesültek az 1946-os aszály miatt és az azzal magyarázható, egészen 1947 teléig tartó éhínséggel. Előadásomban ennek az időszaknak

az eseményeit mutatom be, különös figyelmet fordítva Szépvíz településre és az akkor még a Szépvízi járáshoz tartozó Gyimesekre.

Gagi József (Sapientia-EMTE, Alkalmazott Társadalomtudományok Tanszék, Marosvásárhely—Csíkszereda)

Vasmunkás a kollektívben. Mezei János életútja

Mezei Jánossal (1963, Jobbágyfalva) két éve folytatok hosszú beszélgetést. Életpályája példázza az el múlt 50 év vidéki (Nyárád-menti) világának változásait. Fémipari szakiskolát végez Székelyudvarhelyen, a Matricagyárban dolgozik, majd a nyárádszentmártoni kollektív gazdaság melléküzemében vasmunkás (esztergályos, marós, géplakatos, hegesztő). 1989 után előbb egy vállalkozó csoport tagja, majd a helyi téglagyár, ezután egy húsfeldolgozó vállalkozás munkása. 2001-ben, 38 éves korában betegnyugdíjazták, ezután vasmegmunkáló gépeket vásárol, jól felszerelt műhelyt rendez be és a környéken ismert és megbecsült, gépjavítással, virágház-készítéssel foglalkozó, kiterjedt kliensi hálózattal rendelkező mester lesz.

Gidó Csaba (Kós Károly Iskolaközpont, Székelyudvarhely)

A román közigazgatás berendezkedése Udvarhely megyében 1919-ben

Az 1918-as decemberi román katonai megszállást rövid időn belül követte a román közigazgatás berendezkedése Udvarhely megyében. Az előadás arra keresi a választ, hogy az Udvarhely megyébe érkező román tisztviselők milyen felkészültséggel, helyismerettel, kapcsolati hálóval rendelkeztek, illetve mennyire sikerült beilleszkedniük Udvarhely megye mindennapjaiba.

Jánosi Csongor (Pokoly Társaság, Kolozsvár)

Román titkosszolgálati intézkedések Hargita megyében 1968 és 1979 között. A 121. kódszámú „magyar nacionalisták” ügykör Székelyudvarhely kontextusában

A CNSAS 6500 oldalnyi Dokumentációs fondhoz tartozó titkosszolgálati anyaga alapján, a megyei 1. belföldi hírszerzési ügyosztály (*Serviciul I Informații interne*) műveleti tevékenységének évenkénti összefoglalására vállalkoztam. Bár kezdetben a „magyar nacionalisták” problémakör a Hargita megye területén működő egykori magyar polgári és nacionalista pártok, illetve szervezetek tagjaira összpontosított, többnyire szóbeli véleménybűncselekményben kimertülő tevékenységük a pártvezetés előtt létjogosultságukat is bizonyítani kívánó titkosszolgálatot új célpontok felderítésére sarkalta. Ennek következtében, az évek során a problémakör nagyon gyorsan kiterjedt és kiegészült a szellemi környezetben dolgozókkal, olyan kisebb-nagyobb szezonális felfutású ügykörökkel, mint a „művészet-kultúra” vonalán foglalkoztatott képzőművészek és muzeológusok, a tanügyi vonalon érintett tanárok és diákok, a román igazságszolgáltatás magyar etnikumú tisztviselői, vagy a felekezeti vonal katolikus és protestáns papjai, illetve szektának minősített magyar tagságú hitközösségei. Mindezen túlmenően, az állambiztonsági doktrínát adaptálták, hozzáigazították a nagypolitikai történésekkel kölcsönhatásban lévő terepen megtapasztalt mikrotörténeti hozadékokhoz. A megyei Securitate egyfajta kényszerfejlődésének vagyunk a tanúi, miután a bukaresti Központ állandó elvárásai mellett, nyomta őket a megfigyelték kreativitása is.

Kiss Ágnes (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár)

A „magyar érdek” és az érdekképviselő informális rendje Ceaușescu Romániájában

A formális intézményrendszer kiüresedését és hiányosságait pótolandóan, a hetvenes években kialakult a kisebbségi érdekképviselőnek egy informális rendje. A kutatás célja ennek az informális érdekképviselői modellnek a jellemzése, alkotóelemeinek és működésének leírása (a közéleti szerepvállalás közösségi normái, hálózat és hálózatépítés, a vezetők és „tagság” közötti kommunikáció, döntéshozatal stb.). Tekintve, hogy a kutatás tárgya nem egy formális intézmény működése, hanem az informális érdekképviselő, a vizsgálat személyekre, véleményekre, mindennapi tevékenységekre és határhelyzetekben megnyilvánuló attitűdökre összpontosít. Forrásként elsősorban Domokos Géza megfigyelési dossziéját használok, aki a magyar kulturális élet és kisebbségi érdekképviselő kulcsszereplőjének számított.

Magyarosi Sándor (Székelyföld folyóirat szerkesztősége, Csíkszereda–Sepsiszentgyörgy)

Professzionizálódás és motiváció – a 27. Székely Könnyűhadosztály katonái a keleti hadszíntéren

A 27. Székely Könnyűhadosztály katonái 1944 tavaszán kerültek ki a keleti hadszíntérré, ami ekkor már tulajdonképpen a mai Ukrajna területén húzódott, és ugyanezen év szeptember 19-én a sereget úgy szállították vissza Erdélybe, hogy a hadsereg, amelynek része volt, nem szenvedett vereséget. Előadásomban azt kívánom megvizsgálni, a székely katonák milyen jellegű harcokban vettek részt, illetve hogy a megszerzett tapasztalat hogyan hatott a csapatok moráljára.

Murádin János Kristóf (Sapientia – EMTE Nemzetközi Kapcsolatok és Európai Tanulmányok Tanszék, Kolozsvár)

Az 1944-es magyar tragédia félárnyékban rekedt fejezete: erdélyi magyar civilek szovjet fogságba hurcolása

Előadásomban röviden bemutatom az erdélyi magyar civilek 1944 őszi szovjet fogságba hurcolását. Az összmagyarságot oly súlyosan érintő „málenkij robot” sajátos jegyeket bőven felvonultató erdélyi fejezetét képező 1944 szeptember-októberi tömeges elhurcolások alapvető módon befolyásolták a korabeli erdélyi magyar társadalom életét. Ezért az 1944-es esztendő történetében rendkívül fontos, mondhatni megkerülhetetlen szereppel bírnak. A foglyul ejtések ütemének, okainak, körülményeinek és végrehajtásának rövid ismertetése után, bemutatom az erdélyi magyarok szovjetunióbeli fogságának helyszíneit, kitérve a különböző fogoly-, munka- és internáló táborok főbb jellegzetességeire, a táborélet meghatározó körülményeire. Külön elemzem a foglyok és otthonmaradt szeretteik közötti kapcsolattartás lehetőségeit („kőposta”, levelezés stb.). Ezt követően összefoglalom a túlélők szabadulásának szakaszait, hazatérésüket, fogadtatásukat és a fogság hatását a korabeli erdélyi magyar társadalomra. Végül a fogság traumájának utótörténetét vizsgálom, rávilágítva a kommunista rendszer időszaka alatti tabusításra. Előadásom két évtized kutatási tapasztalatait vonultatja fel, levéltári kutatásokra, visszaemlékezésekre, interjúkra és a korabeli sajtó híradásaira, valamint a kutatások során felgyűlt tekintélyes tárgyi emlékenyagra épít.

Nagy Botond (Román Nemzeti Levéltár, Kovászna Megyei Levéltára)

Az alfabetizáció költségei. Községi elemi iskolák fenntartása a dualizmus kori Háromszéken

A vizsgálat tárgyát azok az alkudozások képezik, amelyek a községi képviselőtestületek és a közoktatásügyi minisztérium között zajlottak az addig felekezeti vagy önkormányzati fenntartású elemi iskoláknak államosítása körül. A tanügyi tárca elvárásai némileg a települések általános anyagi helyzetéhez igazodtak. Ezzel együtt világosan kimutatható, hogy nagyobb felajánlásokat követelt meg a tanintézmény további működtetéséhez egy olyan falu önkormányzatától, amelyben a magyar anyanyelvűek aránya magasabb volt, mint ott, ahol az állami iskola a román ortodox felekezeti iskola versenytársaként újonnan létesült.

Nagy József (Polgármesteri Hivatal, Gyergyóremete)

A Sztójay-kormány székelyföldi politikája 1944-ben

1944. március 19-én Németország megszállta Magyarországot. Hitler a Tiszától keletre német hadművelési területté nyilvánította az ország területét a Székelyfölddel együtt, ahová szintén német csapatok érkeztek be. A nemsokára felálló Sztójay-kormány olyan politikai változásokat indított el a területen, ami egy szélsőjobbaldali elitcsere irányába mutatott, azonban az idő rövidsége miatt nem tudott kiteljesedni. A székelyföldi konzervatív politikai és katonai elit több tagját vagy eltávolították tisztségéből vagy önként távozott a közéletből. A hatalomgyakorlás a kormány által kinevezett kormánybiztosok kezébe került. A polgári közigazgatás, a honvéd katonai közigazgatási parancsnokságok és a kormánybiztosok vívták meg harcaikat a német katonai közigazgatási parancsnokságokkal, a Gestapoval vagy néha egymással.

Oláh Sándor (Kulturális Antropológiai Munkacsoport, Csíkszereda)

Vagyonszerzés Udvarhelyen az ötvenes évek végén: kulákosítás, ingatlanok államosítása

1958-tól a társadalom elnyomásában fokozódó erőszakhullám idején országszerte újraértékelték a korábbi években államosított ingatlanok állagát és tulajdonosaik társadalmi helyzetét. Újabb társadalmi csoportokat fosztottak meg lakóházaiktól és más ingatlanaiktól. Az állami szféra kiterjesztésének folyamatában fontos szerepe volt a szélesebb társadalmi részvételnek. Udvarhelyi példákkal beszélek erről a folyamatról.

Orbán János (Maros Megyei Múzeum, Marosvásárhely)

Múzeumlétesítési szándékok Marosvásárhelyen Bernády György idején

A dualizmus kora a különféle kulturális intézményteremtési kísérletek ideje Marosvásárhelyen is. A Székelyföldi Iparmúzeum 1893-tól elsősorban az ipari modernizáció bemutatócarnokaként jött létre, ám hosszú ideig ellátta a kiállítófelület iránti helyi igényeket is. Bernády György kezdetben főként a modern városi infrastruktúra és az oktatás korszerű feltételeinek megteremtésére törekedett, a kulturális intézmények iránti igény a háború előtti fél évtizedben került előtérbe. Ezek között, bár kiforratlan formában, de különféle múzeumalapítási szándékok is feltűnedeznek, melyeket aztán elsodort a világháború. Előadásunkban ezeket próbáljuk meg számba venni és értelmezni.

Pál János (Unitárius Egyházközség, Homoródszentmárton)

A kisebbségi lét ajándékai? Magyar kisebbségi kilátások a Székelyudvarhelyi Unitárius Egyház kör elemi oktatásügyének tükrében

A kisebbségi lét ajándékai című, 1931-ben megjelent esszéjében László Dezső ugyan elismerte a kisebbségi sors hátrányait, de mégis úgy vélekedett, hogy ez a sok erdélyi magyar által végzetesnek ítélt kényszerhelyzet olyan feltételrendszert és környezetet hozott létre a Romániába szakadt magyar közösség számára, amelynek a megfelelő kiaknázása azt alkalmassá teheti a túlélésre és a nemzeti kereteket is meghaladó értékteremtésre. Forrásaink tükrében László Dezső ama provokatív kijelentésére kívántunk reflektálni, hogy a romániai magyar közösséghez tartozó unitárius vallásfelekezet vajon tényleg tudott-e érdemben reagálni a főhatalomváltással jelentkező „fenyegető hatásokra”, vagy arra kényszerült, hogy passzív szemlélője maradjon sorsa alakulásának. Életében mi volt a döntő tényező: a kisebbségi létforma „ajándék”, azaz az asszimilációs nyomásra megvalósuló társadalmi kohézió és tudatosan vállalt, áldozathozatalra sarkalló nemzeti identitás vagy pedig a román kormányoknak az egységes nemzetállam megeremtésére törekvő diszkriminatív magyarságpolitikája.

Sárándi Tamás (Maros Megyei Múzeum, Marosvásárhely)

A kommunista narratíva elbeszélhetősége. Példák a marosvásárhelyi múzeum kapcsán

Az előadás során a Román Kommunista Párt és a kommunista ideológiához köthető, a múltra és a társadalmi változásokra vonatkoztatott propaganda szövegek (proletárdiktatúra, osztályharc, kizsákmányolás, békés együgyelés, stb.) miként voltak elbeszélhetők és vizuális értelemben bemutatathatók egy múzeumi kiállítás keretében? Mindezt a marosvásárhelyi múzeum alapkiállításain (1957, 1979, 1986) keresztül igyekszünk szemléltetni.

Szász Róbert (Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy)

A vészkorszak büneiért való felelősségre vonás Észak-Erdélyben. Általános értékelés és esettanulmány

A mesteri disszertációmban a vészkorszak büneiért való felelősségre vonás kérdésével foglalkoztam Észak-Erdélyben. A kolozsvári népbíróság tevékenységére helyezve a hangsúlyt, az elkövetők utóéletét és a történetek össztársadalmi feldolgozásának kérdését vizsgálva közelítettem meg a holokauszt észak-erdélyi történetét. Ehhez Háromszéket választottam ki esettanulmányként.

Székely Miklós (HUN-REN BTK Művészettörténeti Intézet, Budapest)

Miért az iparnak építettek palotákat? Állami múzeumok Erdélyben a dualizmus idején

A 19. század utolsó harmada, Európa más részeihez hasonlóan, Magyarországon és Erdélyben a múzeumalapítások koraként is leírható. A múzeum a nemzeti múlt emlékezetének helyeként jelent meg ezekben az egyleti, városi és vármegyei alapítású gyűjteményekben; a kiállításokban és raktáraikban „helyspecifikusan” keveredtek a régészet, a néprajz és a művészet tárgyai a természettudomány vagy akár a történelem emlékeivel. A korszak állami múzeumalapításai vetették meg napjaink országos gyűjtőkörű szakmúzeumainak alapját, szembevetendő azonban az ipart támogató intézmények túlsúlya. De míg Budapesten a képzőművészeti, iparművészeti, régészeti és történeti múzeumok épületeinek sorában csak egy volt a Technológiai Iparmúzeum impozáns palotája, addig Erdély és Székelyföld "fővárosaiban" Kolozsváron és Marosvásárhelyen az állami szerepvállalás kizárólag iparmúzeumok működtetésére és felépítésére fordított figyelmet. Az előadás ennek a két, utódintézményekben részint ma is továbbélő múzeumnak 1918-ig terjedő történetét elemzi.